

Europos Bendrijos svarbos žuvų ir nęgių rūšių, kurių apsaugai būtina steigti teritorijas, būklės įvertinimas

Santrauka

Įgyvendinant ES 92/43EEB direktyvos reikalavimus atliktas žuvų ir nęgių 10 rūšių esančių II priede, monitoringas Natura 2000 tinkle, Lietuvos vandenyse - upėse, ežeruose ir Kuršių mariose. Tyrimai atlikti 150 stočių ir 127 šioms rūšims išskirtose teritorijose. Įvertintas žuvų ir nęgių rūšių gausumas, paplitimas, nustatyta būklė Natura 2000 tinkle bei už tinklo ribų. Sukurti metodiniai reikalavimai tirtu žuvų ir nęgių rūšių monitoringui. Daugelio rūšių esančių sąraše, tačiau įprastinių Lietuvos faunai būklė yra gera ir stabili (mažoji nęgė, upinė nęgė, salatis, ožka, kartuolė, kirtiklis, paprastasis kūjagalvis). Dėl pagerėjusių vandens telkinių ekologinių sąlygų ir gamtosauginių priemonių labai pagerėjo lašišų ir perpelų populiacijų būklė. Tyrimai parodė, kad vijūnai praktiškai visame paplitimo areale yra reti, lokaliai paplitę, o vietinės populiacijos tik kai kurios yra gausios. Žemiau pateikiame visų tyrinėtų rūšių bendrą ekologinės būklės vertinimą tyrinėtuose vandens telkiniuose.

Bendras **mažųjų nęgių** sutinkamumas visose tirtose stotyse buvo labai aukštas 83%. Daugelyje tyrinėtų upių mažųjų nęgių populiacijos būklė yra stabili, tačiau vertinant pagal visus parametrus apsaugos statusas tinkamas yra tik Grūdoje, Skrobliuje ir Peršokšnoje - ☺. Kitose upėse jis yra pakankamas - ☺, netinkamas – blogas nustatytas tik Duobupyje - ☹.

Upinių nęgių populiacijos būklė yra gera Širvintos, Siesartis ir Šventosios upėje (Žirgo rėva), o bendras apsaugos statusas yra tinkamas - ☺. Šventosios upės dalyje ties Kavarsko užtvanka upinių nęgių populiacijos būklė traktuojama, kaip nežinoma dėl informacijos stokos.

Bendras **lašišų** sutinkamumas visose tirtose stotyse buvo pakankamai aukštas 73,5%. Neries, Šventosios, Žeimenos ir Siesarties upėse lašišų gausumas gerokai viršija nustatytus kriterijus, pastaraisiais metais gausumas didėja, populiacijos būklė pastoviai gerėja, o bendras apsaugos statusas yra tinkamas - ☺. Dubysos upėje lašišų populiacija nėra pakankamai gausi - ☺, Miniyoje populiacija turi galimybių padidėti rimtų grėsmių nėra, tačiau bendras apsaugos statusas vertinamas, kaip blogas - ☹.

Perpelų gausumas Kuršių mariose siekė apie 600 tūkstančių individų, biomasė - apie 426 t. Populiacijos struktūra stabili, apsaugos statusas tinkamas - ☺.

Salacių tyrimų rezultatai rodo, kad salačių populiacijos būklę Neries upėje, Kauno mariose, Kruonio baseine ir Nemuno žemupyje populiacijos struktūra stabili, apsaugos statusas tinkamas - ☺, o bendras apsaugos statusas Nemuno vidurupyje vertinamas kaip pakankamas - ☺.

Ožkų populiacijos būklė yra stabili, o bendras apsaugos statusas tinkamas - ☺. Dabartinės suaugusių žuvų populiacijos dydis Kuršių marių Lietuvos dalyje gali siekti 150 tūkstančių individų.

Bendras **kartuolių** sutinkamumas visose tirtose stotyse buvo 46,2%. Minijoje, Širvintoje, Šventojoje populiacija stabili, o bendras apsaugos statusas tinkamas - ☺. Ventoje, Merkyje, Versekoje kartuolių populiacijų būklė vertintina, kaip bloga - ☹.

Bendras **paprastųjų kirtiklių** sutinkamumas visose tirtose stotyse buvo 63,3%. Ventoje ir Šventojoje populiacija stabili, o bendras apsaugos statusas tinkamas - ☺. Minijos, Neries ir Žeimenos upėse kirtiklio gausumas yra žymiai mažesnis ir populiacijų būklė vertintina kaip pakankama - ☺.

Bendras **kūjagalvių** sutinkamumas visose tirtose stotyse buvo pakankamai aukštas 72,5%. Merkyje, Minijoje, Neryje, Žeimenoje, Siesartyje, Veivirže, Derežnoje, Šerkšnėje, Kenoje, Sausdrave populiacijos būklė yra stabili, o apsaugos statusas tinkamas - ☺. Jūros upės žemupyje (žemiau Tauragės) ir Šešuvyje bendras apsaugos statusas šiuo metu įvertinamas kaip blogas - ☹.

Šyšos ir Leitės polderiuose bei Buveinių ežere **vijūnų** gausumas gerokai viršija nustatytus kriterijus, gausumas didėja, populiacijos būklė gera, o bendras apsaugos statusas yra tinkamas - ☺. Skauduliškių ežere bendras apsaugos statusas yra pakankamas - ☺. Krokų lankoje ir Šyšos 1 polderyje vijūnų neaptikta, todėl bendras apsaugos statusas šiuo metu įvertinamas netinkamas – blogas - ☹.

Gauti rezultatai parodo Natura 2000 žuvų ir nęgių populiacijų būklę Lietuvos vandenyse. Remiantys tyrimo duomenimis ir išvadomis bus galima kryptingai ir efektyviai organizuojami darbus, koreguoti saugomų teritorijų ribas ir vykdyti gamtosaugines priemones. Darbai atlikti VU Ekologijos institute pagal sutartyje ir techninėje užduotyje numatytas sąlygas, iširti visi vandens telkiniai. Rezultatai ir išvados pateikiami ataskaitoje.

Temos vadovas: VU Ekologijos instituto

vyr. m. d., dr. V. Kesminas.